

Toerist en toekomst

In het Volksdagblad van zaterdag 25 juli 1896, precies 95 jaar geleden, verscheen een artikel over Arbeiders op reis: "...Het reizen van arbeiders (is) een onderwerp dat in deze warme dagen zeer actueel mag worden genoemd. Het nut en de wenselijkheid van het reizen behoeft zeker niet nader te worden betoogd. De vraag is alleen of (...) de patroons bereid zullen worden gevonden hun arbeiders in de gelegenheid te stellen elk jaar een klein vakantiereisje te maken en of het geld daarvoor is bijeen te brengen."

Het artikel doet verslag van een reis van de werknemers van een verlichte patroon, die een vereniging op coöperatieve grondslag hebben gevormd en die "wekelijks een jaar lang 25 cents per persoon hebben gespaard". De reis ging langs de Rijn (per schip, spoor en te voet) en was volgens de auteur een succes omdat de deelnemers "voor f 17,50 drie zeer aangename dagen hebben doorgebracht en verheffende indrukken ontvangen die lang zullen blijven". Het log/kasboek van de betreffende vereniging vermeldt verscheidene geslaagde uitstapjes in binnen- en buitenland. Het laat zien dat de grootste zorg van de organisatoren erin lag om de consument veel te bieden voor weinig geld. Een belangrijk bestanddeel van het plezier lag in de vanzelfsprekende wellevendheid die ten opzichte van andere reizigers betracht wordt, en in het in alle rust kunnen genieten van ongerept natuur- en cultuurschoon.

Er is in de afgelopen honderd jaar veel veranderd op het gebied van vakantie. Allereerst is de beschikbare tijd toegenomen. In de loop van de eerste helft van de eeuw is de vakantieduur langzaam gestegen tot zo'n twee weken. Na de oorlog is de ontwikkeling versneld, en zeer velen hebben nu zes weken vakantie. Daarnaast is ook het beschikbare geld toegenomen. Als gevolg daarvan kunnen steeds meer mensen met vakantie; in 1950 ging nog maar 20 procent van de Nederlandse bevolking met vakantie, in 1990 was dat bijna 70 procent. In de andere landen van West-Europa heeft zich een vergelijkbare groei voorgedaan. Toerisme is als gevolg van deze ontwikkelingen sterk van karakter veranderd. Het economische belang is enorm toegenomen; van relatief onbelangrijk tot een van de grootste bedrijfstakken van Europa. Maar daarmee zijn ook de problemen gekomen in de vorm van omvangrijke negatieve externe effecten. Het ongestoord genieten is vervangen door een massaal gedrang bij de toegang tot belangrijke natuur- en cultuurobjecten. De ongerepte natuur is verworpen tot door recreatieve infrastructuur geschonden landschappen en door afval vervuilde wateren. Waar vroeger het vervoer per trein of boot onderdeel was van het plezier, bederven nu congestie in de lucht en files op de autoweg de vreugde. Het toegenomen belang en de toegenomen problemen van de toeristische sector zijn voor de EG aanleiding geweest er meer aandacht aan te besteden. Dat heeft zich geuit in het uitroepen van 1990 tot het Europese jaar van het toerisme en tot het voorstellen van een daarop voortbouwend actieprogramma.

Het Europese jaar van het toerisme gaat uit van de gedachte, dat het toerisme instrument is voor het realiseren van hooggestemde doelen als persoonlijke verheffing en internationale verstandhouding. Dat is dezelfde inspiratie die we ook aantreffen bij onze arbeidersreisvereniging honderd jaar geleden. Maar door de wijziging van het tijdsgewricht wordt dit doel nu niet geplaatst in het kader van de emancipatie van de arbeidersklasse, maar in het kader van de cohesie van de Gemeenschap. Toerisme dient "de burgers en vooral de jongeren aan te zetten tot het beter leren kennen van de culturen en van de wijze van leven in de andere lidstaten en zodoende de Europese realiteit beter te beseffen"¹. In het actieprogramma² wordt een reeks maatregelen voorgesteld, die het toerisme moeten stimuleren en verbeteren. Een deel daarvan is van economische aard, en heeft betrekking op de aanbodstructuur van de bedrijfstak, op de werking van de markt en op de spreiding van de vakanties in tijd en ruimte, waardoor een beter gebruik wordt gemaakt van de kapitaalvoorraad. Daarnaast zijn er sociale maatregelen: zo dient het belang van de toerist als consument beter te worden beschermd en de deelname van bepaalde groepen (bijvoorbeeld jongeren) te worden bevorderd. Ten slotte moet meer rekening worden gehouden met de kwaliteit van het milieu; de EG heeft daarvoor bij sommige projecten het machtsmiddel van steun uit de z.g. Structuurfondsen.

Een eerste beoordeling van het programma geeft aanleiding tot gemengde gevoelens. Enerzijds de overtuiging dat de positieve economische effecten wel zullen optreden. De trendmatige factoren, versterkt door Europese en nationale³ beleidsmaatregelen zullen tot een fikse groei van het aantal toeristen leiden, zodanig zelfs dat het toerisme over enkele jaren de grootste bedrijfstak in Europa zal zijn geworden. Anderzijds de zorg dat omvangrijke negatieve effecten niet voorkomen kunnen worden. De op het punt milieu voorgestelde maatregelen lijken in het licht van de bestaande problemen al erg bescheiden, maar zijn dat zeker in het toekomstperspectief van een sterke groei van het internationale toerisme. Nationale en Europese overheden zullen dan ook een veel grotere inspanning dienen te leveren om ook het toerisme onderdeel te laten worden van een duurzame ontwikkeling in onze gemeenschappelijke toekomst⁴.

W.T.M. Molle

1. EG Commissie, *1990 Europees jaar van het toerisme*, Notities over Europa, 2/90.

2. EG Commissie, *Actieprogramma van de Gemeenschap op het gebied van het toerisme*, Brussel, 1991.

3. Zie bij voorbeeld EVD/VROM, *Mogelijkheden voor het Nederlandse bedrijfsleven binnen de internationale toeristische groeimarkt*, Den Haag, 1991.

4. World Commission on Environment and Development, *Our common future*, Oxford, 1987.